

Pr. Asist. Dr. LIVIU PETCU

**IUBIREA NEMĂRGINITĂ
A LUI DUMNEZEU PENTRU NOI**

Prefață de Arhid. Prof. Dr. Ioan Caraza

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Editura DOXOLOGIA
2018

CUPRINS

Prefață	9
Notă introductivă	27
I. Actualitatea și folosul învățăturilor Sfinților Părinți	33
Marii îndrăgostiți de Hristos	36
Literatura patristică – garanția unei teologii corecte și a unei vieți duhovnicești înalte	39
Lectura susținută a operelor Sfinților Părinți și binefacerile acestora	41
Restabilirea contactului viu cu scrierile patristice în spațiul românesc	49
Începuturile colecției patristice „Părinți și Scriitori Bisericești”	69
II. Nemărginirea iubirii lui Dumnezeu – interpretări patristice	77
Introducere	77
Înțelesuri ale <i>iubirii</i> în Noul Testament	83
<i>Erōs</i>	84
<i>Philía</i>	86
<i>Storgē</i>	88

<i>Agápē</i>	89
Definiție și etimologie	89
Semnificațiile lui <i>agápē</i> în filozofia antică și în Noul Testament	92
„Simone, fiul lui Iona, <i>Mă iubești (agapās Me)?</i> ”	95
Manifestarea <i>agápē</i> -lui	97
Mila și iubirea viscerală a lui Dumnezeu pentru noi. <i>Splangkhnízomai</i> și <i>splágchmon</i>	106
Prin Întruparea Sa, Fiul lui Dumnezeu ne descoperă adevărata valoare a omului	117
Învățătura filocalică despre Întruparea Fiului lui Dumnezeu – rodul celei mai mari iubiri	134
Cunoașterea lui Dumnezeu la <i>Părinții filocalici</i>	134
Învățătura filocalică despre Întruparea Fiului lui Dumnezeu	144
Crucea – cheia tainei iubirii lui Hristos	153
Iubirea lui Dumnezeu pentru om se revelează mai ales în Jertfa răscumpărătoare	153
Simbolurile înfrângerii din Eden au ajuns simbolurile biruinței de pe Golgota	166
„Nu patru cuie L-au pătruns, ci noi cu sufletul ascuns”	174
Dumnezeu ne iubește „pe fiecare cu aceeași dragoste cu care iubește întreaga lume...”. Multipla revelare a iubirii lui Hristos pentru noi	182
Dumnezeu caută prin toate numai folosul omului	208
Mulțimea păcatelor omului nu întrec dragostea lui Dumnezeu pentru acesta	221

„Ai un Stăpân mai afectuos decât un părinte și mai grijuliu decât o mamă”	237
Bucuria Cerului pentru pocăința ferventă a păcătoșilor. Pildele oii rătăcite, drahmei pierdute și a fiului risipitor	243

III. Iubirea lui Dumnezeu, dreptatea Lui și Judecata de Apoi, cea înfricoșătoare

„Dreptatea lui Dumnezeu este bună și bunătatea Lui este dreaptă”	263
Judecătorul anunță Judecata nu atât ca să înfricoșeze, cât să responsabilizeze	267
Criteriile Judecății finale	270
La Judecata finală se vor deschide „cărțile conștiinței” fiecăruia	275

IV. Iubirea de Dumnezeu și iubirea de aproapele

Viața spirituală este o viață de împărtășire de iubire, de Dumnezeu	281
Să nu preferi nimic iubirii lui Hristos!	287
„Amor omnia vincit”. Iubirea de aproapele	306
Distincția spirituală a creștinului este iubirea aproapelei, în numele lui Dumnezeu	306
Dumnezeu ne-a dat viață pe pământ, ca să putem învăța să iubim	310
Câteva exemple clasice de iubire creștină	313
„Este datoria mea să fiu infinit de bun”	316
Porunca nouă a noului Ev	318

Iertați pe cel rău, ca să nu fie altfel doi oameni răi!	322
V. Mărturia unei iubiri totale: martiriul	333
Martiriul. Precizări terminologice.	336
Definiția martiriului. Cine sunt martirii?	340
Martirii – refuzul lor de a fi numiți „martiri”	343
Martiriul – dovada iubirii de Dumnezeu, poartă a morții și început al vieții adevărate	344
Ocolirea persecuțiilor și ferirea de prigonitori. Prigoana împotriva creștinilor a vădit cete întregi de mucenici	346
Martirii – mărturisitori jertfelnici ai credinței	349
Hristos Se răstignește prin martirii Săi și devine tăria lor	368
„Sângele martirilor – sămânța creștinilor”	377
Martirii – exemplu de statornicie în credință	381
Importanța centrală a martiriului în Ortodoxie	384
Bibliografie	391
Autori patristici și filosofi antici	391
Dicționare, enciclopedii, colecții, manuale	406
Lucrări, studii și articole	410
Index nominum	421

I. Actualitatea și folosul învățăturilor Sfinților Părinți

Prin scrierile lor, Sfinții Părinți au răspuns nevoilor Bisericii din timpul în care au trăit, dar ele servesc și ca sursă de inspirație pentru cuvintele și faptele creștinilor de astăzi, dornici să găsească în ele o influență binefăcătoare.

Autoritatea Sfinților Părinți în sânul Bisericii nu se poate rezuma la importanța literar-istorică a scrierilor patristice, ci se referă mai ales la învățătura lor bisericească, bazată pe Sfânta Scriptură și pe Sfânta Tradiție, izvoare ale credinței¹. Părinții Bisericii „au știut să pună unele din problemele fundamentale ale teologiei în termeni care durează și astăzi”². Printr-o citire atentă și smerită a operelor Sfinților Părinți, omul contemporan poate afla soluții la problemele și nedumeririle proprii, căci sfinții sunt modele de trăire creștină, înțelepciune și simplitate, iar cunoștințele lor teologice și adevărurile

¹ Berthold Altaner, *Précis de Patrologie*, adaptation française par H. Chirat, Paris, 1961, p. 35.

² M. Pellegrino, *Il cristianesimo del II secolo di fronte alla cultura classica*, Torino, 1954, p. 86.

propovăduite de ei au fost unanim acceptate și admirate de întreaga Biserică. Așadar, Sfinții Părinți sunt extrem de „contemporani” prin faptul că se adresează direct creștinilor din zilele noastre și oferă răspunsuri la întrebările esențiale ale omenirii. Prin scrierile lor, ei pun în mișcare viața sufletească a credincioșilor din toate timpurile și îi determină la fapte concrete, folositoare mântuirii.

Astăzi, încercăm să culegem învățăminte și să tragem foloase din scrierile de odinioară ale Sfinților Părinți, păstrând întreg respectul pentru prezentul cu care ne identificăm. Măreția lor de neîntrecut stă tocmai în felul în care au știut să comunice creștinilor din epoca lor adevărurile Evangheliei și ale vieții creștine. La drept vorbind, viața și opera Părinților Bisericii nu face altceva decât să ne ofere învățături, imbolduri și sugestii pentru lucrarea noastră creștină actuală. La rândul lor, cei vechi au fost în perfectă armonie cu contemporanii lor, în folosul cărora au acționat. Ei au reușit să găsească în doctrina creștină răspunsul cel mai sigur pentru lămurirea și orientarea contemporanilor lor, răspunzând în duh ortodox la întrebările dominante ale vremii lor. Tocmai însă pentru că au fost atât de ancorați în veac, exercită și azi o profundă și durabilă influență³. Acești strălucitori luceferi ai științei și învățaturii, vrednici de o neștearsă amintire, deși s-au săvârșit din viață, trăiesc și

³ Gustave Bardy, *Lectures spirituelles dans les écrits des Pères*, în „La vie spirituelle”, t. XLVII, nr. 200, 1936, pp. 199-200.

acum prin autoritatea și credința lor și, chiar dacă nu mai sunt trupește în biserică, glasul și învățătura lor sunt la fel de puternice ca înainte⁴. Adevărurile propovăduite de acești corifei ai teologiei creștine și cuvintele lor inspirate nu au fost îngropate de uitare și nu s-au diminuat în secolele de când au fost rostite. Literatura patristică este atemporală și nu devine desuetă sau vetustă. Ea este mereu actuală, căci, ca orice capodoperă, ea „scapă de sub acțiunea Timpului. E un corp bine încheșat. E un moment cristalizat, deși trecător. E scoasă din flux”⁵.

Învățăturile patristice constituie adevărate focare de lumină ce răspândesc puternice raze călăuzitoare pentru stadiul actual și de perspectivă al teologiei. Ele nu trebuie înțelese și primite ca aparținând unor vremuri trecute, căci nu trebuie să ne întoarcem la trecut și să trăim cufundați în el; nu ne gândim să ne întoarcem la epoca patristică și să o luăm de model, ci înseamnă însă a lua din literatura patristică „duhul de totdeauna al Ortodoxiei și a-l păstra cu sfințenie, ca îndreptar al credinței și al vieții ei, ca remediu al suferințelor ei, ca împlinire a lipsurilor ei, ca garanție a existenței ei”⁶, căci „ținta

⁴ Sf. Ioan Casian, *Despre Întruparea Domnului*, Cartea a VI-a, XXVIII, traducere de Prof. David Popescu, în col. *Părinți și Scriitori Bisericești* (PSB), vol. 57, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române (IBMBOR), București, 1990, p. 879.

⁵ Nicolae Steinhardt în *Monahul de la Rohia răspunde la 365 de întrebări incomode adresate de Zaharia Sângeorzan*, Editura Revistei Literaturii, București, 1992, p. 54.

⁶ Prof. dr. Teodor M. Popescu, *Biserica și cultura*, Editura IBMBOR, București, 1996, pp. 211-212.

noastră este înainte, nu înapoi. Și dacă totuși stejarul își adâncește rădăcinile în pământ, nu o face fiindcă voiește să crească de-a-ndoaselea în sânul pământului, ci pentru că din pământ el trage puteri spre a se ridica către cer și pentru a întrece toate ierburile și toate buruienile care numai de la suprafață își sorb puterile pentru viața lor⁷. Așadar, avem misiunea nu numai de a studia și de a pune în lumină lucrările Părinților, ci trebuie să le și interpretăm „în lumina experienței noastre de astăzi, ba mai mult, să interpretăm experiența noastră contemporană în lumina învățaturii Părinților”⁸. Din punct de vedere teologic creștin, a trăi în actualitate înseamnă a cunoaște problemele religioase ale vremii noastre, a da răspuns năzuinței după mântuire a oamenilor credincioși, în lumina Evangheliei Mântuitorului și a scrierilor Sfinților Părinți.

Marii îndrăgostiți de Hristos

În ceea ce-i privește, sfinții au murit plăcerilor, înfrânându-și poftele prin cumpătare și căutând să trăiască după poruncile dumnezeiești. Au evitat orice spectacol rușinos și orice vorbă urâtă, ca inima să le rămână curată.

⁷ Tadeu Zielinski, *Lumea antică și noi*, traducere Anghel Marinescu, București, 1923, pp. 99-100.

⁸ Părintele Mitropolit Nicolae, *Farmecul scrierilor patristice*, Editura Anastasia, București, 2002, p. 18.

Având o asemenea concepție, nu le-a fost teamă să moară pentru Dumnezeu, convinși că, ceea ce sunt, prin Dumnezeu sunt, de aceea, au răbdat toate pentru a nu muri rău⁹. Nu s-au temut de moarte, fiindcă numai „cei nesăbuiți se tem de moarte ca și cum ar fi suma tuturor relelor, dar cei înțelepți o doresc ca pe o odihnă după trudă și ca pe un sfârșit [al] relelor”¹⁰. Nimic n-a fost mai de cinste pentru ei decât viața veșnică, care e nemurirea sufletului ce a trăit frumos în această viață pământească¹¹. Inima Părinților ardea de dorul ca adevărul revelat și numai acest adevăr să stăpânească inimile tuturor. Părinții sfinți, dascăli desăvârșiți, au văzut în propovăduirea Evangheliei lui Hristos o acțiune de primă însemnătate, de aceea a constituit chiar principala lor misiune. Toți au fost cucerți de măreția și de însemnătatea misiunii învățătoarești în Biserică. Dorința fierbinte a acestor adevărați doctori ai științei creștine era de a-i vedea pe creștini că întrupează în faptă cuvintele și îndrumările lor, rodind practic în ogorul sufletului și împodobindu-l pe acesta cu virtuți alese, căci altfel, „care este folosul credinței dacă viața nu este curată?”¹². Având pavăza dreptei credințe și atingând prin virtuți și rugăciune culmile

⁹ R. Knopf, G. Krüger, *Ausgewählte Martyreakten*, no. 3, 26-27, 3-e Aufl., Tübingen, 1929, p. 33.

¹⁰ Sf. Ambrozie, *De bono mortis*, 47, J.P. Migne, „Patrologia Latina” (PL) XXXII-XXXIII, col. 306.

¹¹ R. Knopf, G. Krüger, *op. cit.*, p. 35.

¹² Sf. Ioan Gură de Aur, *Adversus oppugnatores eorum qui ad monasticam vitam inducunt*, 1, 6, J.P. Migne, „Patrologia Graeca” (PG) XLVII, col. 327.

unirii dumnezeiești, rămânând nebiruiți de viciu nici în timpul odihnei trupești, Sfinții Părinți au plămădit sufletul creștinilor cu florile cele alese ale virtuților. Erau oameni de care te foloseai numai dacă le vedeai mișcărilor, chiar dacă nu așteptai niciun răspuns.

Așadar, instructiv și binefăcător pentru noi toți este să ne inspirăm și să sorbim învățătura ortodoxă de la izvoarele literaturii patristice, căci Sfinții Părinți au trăit în condiții asemănătoare cu ale noastre și totuși s-au străduit să păstreze neschimbată învățătura dreptei credințe, care va dăinui până la sfârșitul lumii.

Literatura patristică este un obelisc al frumuseții, căci se caracterizează și se prezintă ca sublimă frumusețe, pe care o imprimă în sufletele tuturor celor ce o îndrăgesc și le conduce pe acestea spre frumusețea inefabilă a Dumnezeirii. Această frumusețe „atrage ca o vrajă, inundă și ferește inima omului. A oricărui om care, iubind cu adevărat, se poate lăsa cuprins de zâmbetul frumuseții. O frumusețe permanentă care nu se ofilește și nu îmbătrânește. Omul capabil să ofere și să primească o asemenea iubire și frumusețe este chipul lui Dumnezeu, care a turnat în inima lui această putere uriașă”¹³.

¹³ Pr. prof. Ioan G. Coman, *Frumusețile iubirii de oameni în spiritualitatea patristică*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1988, p. 5.